

จินตภาพสังคมสันติสุข

๖ ระดับ ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบ

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

๑.

พลังของจินตนาการ

จินตนาการของเจ้าชายสิทธัตถะ ของไอน์สไตน์ และของเคนเนดี

“จินตนาการสำคัญกว่าความรู้” อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์

ความรู้มีข้อจำกัด ถ้าใช้ความรู้ว่าจะไม่มีพลังมาก เพราะถูกจำกัด

เช่น ครั้งกรงสุขโขทัย ไม่มีความรู้ว่าจะมนุษย์จะบินได้อย่างไร จะได้ยินเสียงหรือเห็นภาพจากทางไกลได้อย่างไร ถ้าใช้ความรู้นั้นก็ว่ามนุษย์ไม่มีทางเดินทางทางอากาศหรือมีโทรศัพท์ หรือโทรทัศน์ได้

แต่จินตนาการไม่มีข้อจำกัด

มนุษย์สามารถมีจินตนาการนำไปก่อน เช่นว่าจะสามารถเหาะได้ มีหุทิพย์ ตาทิพย์ได้ จินตนาการจะเป็นพลังที่ดึงฉันทะวิริยะอย่างแรงกล้าที่จะสร้างความรู้ให้ทำได้ ไอน์สไตน์ จึงกล่าวว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้”

เจ้าชายสิทธัตถะมีจินตนาการที่ใหญ่กว่า **“มนุษย์พันทุกข์ได้”** แต่ไม่ทรงมีความรู้ดังที่ทรงลองผิดลองถูกอยู่ ๖ ปี แต่จินตนาการใหญ่ทำให้เกิดฉันทะวิริยะอย่างแรงกล้าที่จะแสวงหาความรู้มาทำให้ได้

เมื่อจอห์นเคนเนดีขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาเมื่อ ค.ศ.1960 นั้น คนอเมริกันกำลังขวัญเสียว่าสุขภาพโซเวียต ซึ่งยิงสปูตนิคไปโคจรรอบโลกได้ก่อนไม่ได้ เคนเนดีประกาศว่า “อเมริกาจะลงดวงจันทร์ภายใน ๑๐ ปี” ซึ่งขณะนั้นสหรัฐอเมริกายังไม่มีความพร้อมเลย แต่การปักธงไปในอนาคตดึงพลังทุกสิ่งทุกอย่างของอเมริกาขึ้นมาให้ทำได้ และทำได้จริงๆ

ขณะที่ประเทศติดอยู่กับวิกฤตการณ์ของปัญหาจากอดีตและปัจจุบันอย่างไม่มีพลังที่จะหลุดออกไปได้ **ต้องใช้พลังแห่งอนาคตมาดึงให้หลุด** จินตนาการเป็นพลังแห่งอนาคต ความฝันหรือจินตนาการยิ่งใหญ่ยิ่งมีพลังมากที่จะดึงเราออกจากวิกฤตการณ์

คนไทยต้องมีจินตนาการใหญ่ถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขหรือสังคมสันติสุข นี่คือเหตุผลของจินตภาพสังคมสันติสุข

๒.

สังคมสันติสุข

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติคือสิ่งสูงสุดแห่งความเป็นมนุษย์

ธรรมชาติของสัตว์ คือ กิน ชี ปี้ นอน

แต่มนุษย์ต้องสามารถเข้าถึงสิ่งสูงสุด

ความต้องการพื้นฐานเป็นของจำเป็นสำหรับการมีชีวิต แต่ถ้าเราเอาความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งสูงสุด ก็เท่ากับเราเอาความเห็นแก่ตัวเป็นตัวตั้ง เรื่องนี้จะพามนุษย์เข้าไปสู่อุทลุมูล คือ โลกะ โทสะ โมหะ อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง

การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงหรือสันติ ระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมควรจะเป็นสิ่งสูงสุด หรือเป็นตัวตั้ง

ถ้าเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งจะนำไปสู่สภาวะวิกฤตเสมอ เช่น

การเอาการค้าเสรีหรือตลาดเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะมียุทธวิธีอ้างว่าได้อย่างไร ก็ตาม ดังที่ปรากฏให้เห็นว่านำไปสู่ความเหลื่อมล้ำและการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงรวมทั้งสงคราม

การเอาอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะอ้างว่าอุดมการณ์ของตนมีข้อดีอย่างไร ก็ตาม นำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรง และสงคราม

การเอาพัฒนาทางเทคโนโลยีเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะมียุทธวิธีอ้างว่าอย่างไร ถ้าไม่เอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้งและเอาเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ย่อมนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางอำนาจทางเศรษฐกิจ และทางสังคม อันไม่เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลง

แม้กระทั่งการเอาธรรมะเป็นตัวตั้ง ถ้าเป็นไปอย่างแยกส่วน โดยไม่เอาการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงเป็นตัวตั้ง ก็ไม่สามารถสร้างสังคมสันติสุขได้

ดังที่ขณะนี้โลก แม้มีความเจริญด้านต่างๆ ก็วิกฤตทุกๆ ทางทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรม จนถึงขั้นเรียกว่าวิกฤตอารยธรรม ซึ่งเป็นสภาวะวิกฤตที่มีรากฐานที่ลึกถึงโลกทัศน์ วิธีคิด และจิตสำนึก โลกจะเผชิญกับความขัดแย้ง ความ

รุนแรง การก่อการร้าย สงคราม ไปอีก ๑๐ – ๒๐ ปีข้างหน้า จนกว่าจะหันมาตกลงกันว่า จะเปลี่ยนเป้าหมายของการพัฒนาใหม่ว่า จะเอาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นตัวตั้ง

ไม่ใช่การค้าเสรี ไม่ใช่อุดมการณ์ทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ใช่ลัทธิหรือศาสนาอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่คือการอยู่ร่วมกัน (Living Together) หรือสังคมสันติสุข

ในขณะที่ในระดับโลกยังกินเวลากว่าที่จะเกิดความมุ่งมั่นใหม่ร่วมกันว่า สังคมสันติสุข คือสิ่งสูงสุด (Summum Bonum) เราคนไทยซึ่งผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรว่า การไม่เอาสังคมสันติสุขเป็นตัวตั้งนั้นเป็นอย่างไร ควรจะตั้งเป้าหมายสูงสุดของเราเสียใหม่ว่า คือการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลงานสันติ หรือสังคมสันติสุข แล้วมาช่วยกันทำให้เป็นจริง เพื่อเป็นตัวอย่างตัวอย่างแก่โลก

สังคมสันติสุขเป็นเป้าหมายที่ผู้คนจะเห็นพ้องด้วยกันได้มากที่สุด

ถ้าเป็นเศรษฐกิจ หรือการเมือง เป็นเรื่องของการมีได้มีเสีย ไม่มีใครยอมเสียเปรียบใคร จะเห็นพ้องด้วยกันได้ยาก แม้แต่ศาสนาก็มีหลายศาสนาจะให้เห็นพ้องกันนั้นไม่ได้

แต่สังคมสันติสุข อยู่เหนือความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ทางอำนาจ หรือทางลัทธิอุดมการณ์ ดังเช่น ครอบครัวอบอุ่น ซึ่งเป็นสังคมสันติสุขในระดับเล็กที่สุด หาได้เอาเรื่องผลประโยชน์ เรื่องอำนาจ หรือเรื่องลัทธิอุดมการณ์เป็นตัวตั้งไม่ แต่ถือการอยู่ร่วมกันด้วยความสุขเป็นตัวตั้ง สังคมสันติสุขจึงอยู่เหนือความขัดแย้งใดๆ จึงควรนำมาเป็นสิ่งสูงสุด

การที่ความพยายามปรองดองยังทำกันไม่สำเร็จเพราะไม่ได้เอาสิ่งสูงสุดคือ สังคมสันติสุขเป็นตัวตั้ง ใครๆ ก็อยากเห็นลูกหลานของตนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนแผ่นดินแม่

๓.

สัมพันธภาพระหว่างส่วนย่อย (Parts) กับองค์รวม (Whole)

คนมีสุขภาพดีและอายุยืนเพราะ “สังคม” ของร่างกายมีสันติสุข

ร่างกายของมนุษย์เป็นระบบที่ดีที่สุดเพราะเป็นผลจากวิวัฒนาการของชีวิตมา ๓,๕๐๐ ล้านปี

ประกอบด้วยส่วนต่างๆ อย่างหลากหลาย ที่ถูกนำมาจัดระบบ จนกระทั่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีศักยภาพมากที่สุดบนพื้นพิภพ ในระบบเราจะเห็นสัมพันธภาพของส่วนย่อย (Parts) กับองค์รวม (Whole) เป็นลำดับๆ ดังนี้

ส่วนย่อย	องค์รวม
สสารประมาณ ๓๐๐ ล้านอนุภาค	เซลล์
เซลล์หลายเซลล์	หนึ่งอวัยวะ
อวัยวะหลายอวัยวะ	หนึ่งระบบ (เช่น ระบบไหลเวียนเลือด ระบบหายใจ ระบบต่อมไร้ท่อ)
หลายระบบ	ชีวิต

ในเซลล์หนึ่งๆ มีสสารประมาณ ๓๐๐ ล้านอนุภาค สสารเป็นส่วนย่อย เซลล์เป็นองค์รวม เซลล์หลายเซลล์เป็นส่วนย่อย รวมกันเป็นหนึ่งอวัยวะ เช่น หัวใจ ปอด ตับ สมอ อวัยวะเป็นองค์รวม

อวัยวะหลายอวัยวะเป็นส่วนย่อยของระบบ เช่น ระบบไหลเวียนเลือด ประกอบด้วย หัวใจ หลอดเลือด เม็ดเลือด

ระบบต่างๆ เป็นส่วนย่อยขององค์รวมคือชีวิต

แม้องค์รวมจะประกอบด้วยส่วนย่อย แต่มีคุณสมบัติใหม่ผุดบังเกิดขึ้นที่ไม่ใช่คุณสมบัติของส่วนย่อย เช่น ชีวิตของเราเป็นองค์รวม ประกอบด้วยส่วนย่อยคืออวัยวะต่างๆ เช่น หัวใจ ปอด ตับ อวัยวะก็มีคุณสมบัติของอวัยวะ แต่เมื่อรวมกันเป็นองค์รวมคือชีวิต ชีวิตมีคุณสมบัติของชีวิต ที่ไม่ใช่คุณสมบัติของ หัวใจ ของปอด ของตับ เช่น มีความรู้สึกสุขทุกข์ สามารถคิดและทำอะไรต่างๆ ได้

ส่วนย่อยและองค์รวมมีผลกระทบถึงกันและกัน

เช่น แม้มีรหัสของDNAผิดไปตัวเดียวจากจำนวน ๓ พันล้านตัว อาจก่อให้เกิดโรคธาลัสซีเมีย ซึ่งมีผลกระทบต่อทุกอวัยวะและทั้งชีวิต นั่นคือผลจากส่วนย่อยที่กระทบองค์รวม

ในทางตรงข้ามองค์รวมมีผลกระทบต่อส่วนย่อยได้ เช่น ชีวิตที่มีความเครียดอาจทำให้เป็นโรคหัวใจ

ในระบบร่างกายนี้ถ้าจะถือว่าองค์รวมแต่ละระดับคือ เซลล์ อวัยวะ ระบบชีวิต คือ "สังคม" ของส่วนย่อย ความถูกต้องของทุกๆ ส่วนและขององค์รวมทุกระดับ ทำให้เกิด "สังคม" สันติสุข และชีวิตที่ "สังคม" ภายในร่างกายทั้งหมดมีสันติสุข คือชีวิตที่มีสุขภาพดีหรือสันติสุข และมีอายุยืน

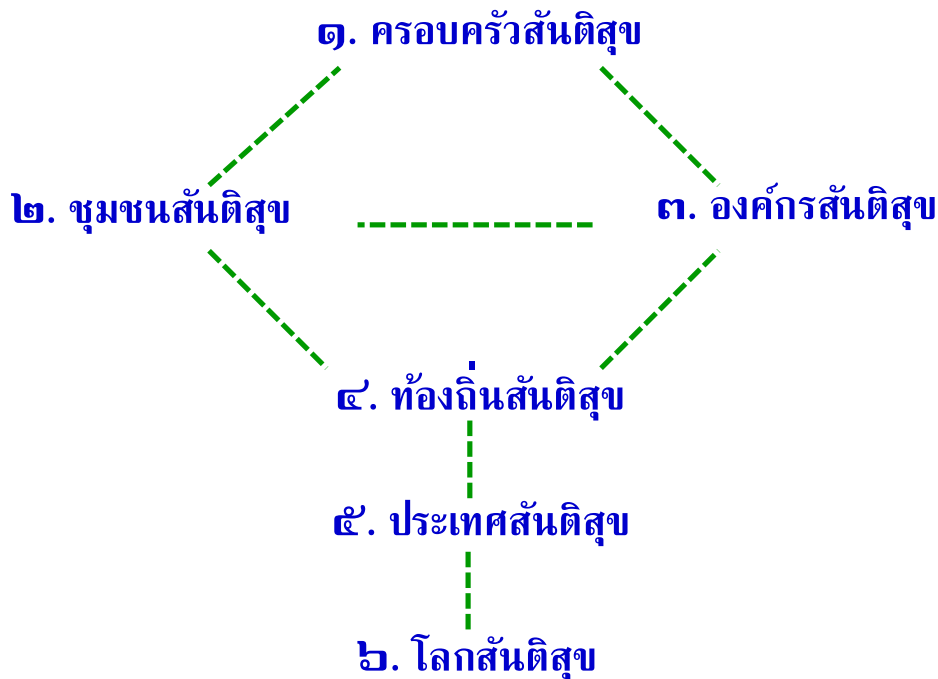
เราจะเอาตัวอย่างของร่างกายมนุษย์ซึ่งเป็นระบบที่ดีที่สุดไปสร้างจินตภาพของสังคมสันติสุขต่อไป

๔.

จิตภาพสังคมสันติสุข

สังคมสันติสุข ๖ ระดับอยู่ในกันและกัน

จากหลักการสัมพันธ์ภาพระหว่างส่วนย่อยกับองค์รวม และผลกระทบถึงกันที่กล่าวถึงในตอนที่แล้ว เราอาจสร้างจิตภาพสังคมสันติสุข ๖ ระดับ ได้ดังต่อไปนี้

รูปที่ ๑ สังคมสันติสุข ๖ ระดับ

๑. ครอบครัวสันติสุข ครอบครัวเป็นสังคมขนาดเล็กที่สุด และเป็นทีที่ให้เกิดชีวิต ผู้คนมีความผูกพันกันมากที่สุด ถ้าทุกครอบครัวเป็นครอบครัวสันติสุขจะเป็นฐานของการพัฒนาคนที่สำคัญ ครอบครัวสันติสุขควรเป็นครอบครัวที่พออยู่พอกิน ไม่ขาดแคลน มีความรักใคร่กลมเกลียวเอื้ออาทรและดูแลซึ่งกันและกัน มีทักษะในการป้องกันหรือคลายความขัดแย้งที่อาจมีขึ้นไม่ให้นานปลายกลายเป็นความบาดหมาง ก่อให้เกิดความเครียดหรือความรุนแรง ถ้าคนทั้งมวลเป็นคนเรียนรู้ไม่เอาทิฐิของตนเป็นใหญ่ มีการเรียนรู้ร่วมกันใน

การปฏิบัติในสถานการณ์จริง จะมีความสุขอย่างยิ่ง เกิดพลัง และปัญญาพร้อม การเรียนรู้ที่ดีของ คนทั้งมวลจึงมีความจำเป็นต่อสังคมสันติสุขทุกประเภทและทุกระดับ

๒. ชุมชนสันติสุข เป็นสังคมสันติสุขที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นขนาดของสังคมที่มีความถูกต้องได้มากที่สุดในขณะที่ครอบครัวอาจเล็กลงไปจนขาดภูมิคุ้มกันตนเองจากพิษภัยที่มาจากภายนอก และสังคมระดับประเทศก็ใหญ่และยากเกินไปที่จะมีความถูกต้องอย่างสมบูรณ์

ชุมชนมีความถูกต้องอย่างสมบูรณ์ และเป็นสังคมสันติสุขได้ง่ายที่สุด

เพราะเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีมาแต่ดึกดำบรรพ์ที่ค้นพบว่าถ้าอยู่ร่วมกันเป็นฝูงหรือเป็นกลุ่ม มีโอกาสรอดชีวิตมากกว่า และมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าอยู่แบบโดดเดี่ยวแบบตัวใครตัวมัน มนุษย์สมัยอยู่ในป่าล่าสัตว์เก็บของปากินก็อยู่กันเป็นกลุ่มๆ เมื่อค้นพบเทคโนโลยีเกษตรกรรมก็อยู่เป็นชุมชนหรือหมู่บ้านเกษตรกรรม ในความเป็นชุมชนมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ มีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการจัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเช่น ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ให้เกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกัน และมีการจัดการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ชุมชนจึงเป็นระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลสันติ ระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เมื่อสมดุลก็ยั่งยืน สังคมชุมชนทั่วโลกจึงยั่งยืนมาได้ถึง ๑๐,๐๐๐ ปี จนกระทั่งเสื่อมสลายลงในสังคมสมัยใหม่ เมื่อความเป็นปัจเจกชนนิยมเข้ามาแทนที่ แต่สังคมที่ปราศจากความเป็นชุมชนก็กำลังพิสูจน์ตัวเองว่าขาดความอบอุ่น เครียด และขาดประสิทธิภาพ เช่น ไม่สามารถดูแลเด็ก และผู้สูงอายุได้ดี จึงมีการรื้อฟื้นความเป็นชุมชนขึ้นมาใหม่ ซึ่งนอกเหนือจากชุมชนตามพื้นที่ เช่น หมู่บ้านแล้ว ยังมีชุมชนแบบใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น ชุมชนบ้านจัดสรร ชุมชนคอนโด ชุมชนอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

โดยรวมชุมชนหมายถึง การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ จะเป็นตามพื้นที่ ในองค์กร หรือตามประเด็น ขนาดอาจเล็กใหญ่แตกต่างกันได้มาก ตั้งแต่ไม่กี่คนไปจนถึงทวีปก็ได้ ดังเช่น European Community หรือมีการพูดถึง World Community ชุมชนขนาดเล็ก เช่น หมู่บ้านที่มีประชากร ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ คน สามารถจัดการให้มีความถูกต้องทุกอย่าง ประการใดโดยไม่ยาก กล่าวคือมีการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้ง ๘ เรื่อง อย่างเชื่อมโยงกัน

คือ เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-การศึกษา-ประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยชุมชนเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมโดยตรง จึงมีคุณภาพสูงสุด และเป็นประชาธิปไตยที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาอีก ๗ เรื่อง ไม่ใช่มีแต่การเลือกตั้งเท่านั้น

เศรษฐกิจชุมชนก็เป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการอยู่กับการอยู่ร่วมกันไม่ใช่เศรษฐกิจแบบแยกส่วนเหมือนข้างบน ศีกษาก็เป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกันไม่ใช่การท่องวิชาเท่านั้น

การพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการเป็นเครื่องมือสร้างชุมชนสันติสุขขึ้นมาเต็มประเทศได้ นี่เป็นรากฐานของสังคมสันติสุข

๓. องค์กรสันติสุข องค์กรเช่นวัด โรงเรียน โรงงานบริษัท องค์กรทางราชการ สมาคม มูลนิธิ ล้วนเป็นสังคมของการทำงานร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง องค์กรอาจมีขนาดเล็กและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หรือมีขนาดใหญ่ เช่น กระทรวง ทบวง กรม หรือบริษัทขนาดใหญ่

องค์กรต่าง ๆ ทั้งหลายเหล่านี้ควรเป็นองค์กรสันติสุข ที่คนในองค์กรมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ มีความสุข มีความสร้างสรรค์ มีส่วนในการร่วมสร้างชุมชนสันติสุข และท้องถิ่นสันติสุข

๔. ท้องถิ่นสันติสุข ท้องถิ่นประกอบด้วยหลายชุมชน อาจมีขนาดเล็ก เช่น ตำบล ซึ่งประกอบด้วยชุมชนประมาณ ๑๐ หมู่บ้าน หรือขนาดกลาง เช่น จังหวัด ซึ่งประกอบด้วยท้องถิ่นขนาดเล็กประมาณ ๑๐๐ ตำบล หรือเป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่ เช่น กลุ่มจังหวัดที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน หรือกลุ่มจังหวัดลุ่มน้ำเดียวกัน เป็นต้น ท้องถิ่นควรมีการจัดการตนเองให้มีการพัฒนาอย่างบูรณาการ เกิดเป็นท้องถิ่นสันติสุข

๕. ประเทศสันติสุข ประเทศทั้งประเทศประกอบด้วย ครอบครัวสันติสุข ชุมชนสันติสุข องค์กรสันติสุข ท้องถิ่นสันติสุข และประเทศในฐานะองค์กรรวม สามารถจัดการส่งเสริมทุกส่วนของสังคมให้เป็นสังคมสันติสุข สามารถดำรงบูรณาการและดุลยภาพของประเทศ ทั้ง

ภายในตนเอง และกับโลกภายนอก รักษาสันติภาพ ส่งเสริมให้ใช้สันติวิธีในการตั้งปวงประเทศทั้งประเทศก็จะเป็นสังคมสันติสุข

๖. โลกสันติสุข โลกเป็นหนึ่งเดียวกัน อะไรเกิดขึ้นที่ส่วนใดของโลกก็กระทบไปถึงส่วนอื่นด้วย ประเทศต่าง ๆ จึงทอดทิ้งกันไม่ได้ จะต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลสันติทั้งโลก โลกาวัดณ์ควรจะหมายถึงการอยู่ร่วมกันทั้งโลก ไม่ใช่การค้า การเงิน และการสื่อสารข้ามพรมแดนเท่านั้น ซึ่งมักเป็นในเชิงแย่งชิงทั่วโลกเสียมากกว่า จะต้องร่วมกันสร้างโลกที่มีสันติภาพ คนไทยและประเทศไทยจะต้องมีบทบาทในการสร้างสันติภาพโลก เพราะสันติภาพของโลกกับสันติสุขของประเทศไทยเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน

นั่นคือจินตภาพของสังคมสันติสุข ที่ สันติสุขของส่วนย่อยกับสันติสุขขององค์รวมเชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน คือ **ครอบครัวสันติสุข – ชุมชนสันติสุข – องค์กรสันติสุข – ท้องถิ่นสันติสุข – ประเทศสันติสุข - โลกสันติสุข**

สังคมสันติสุขอย่างบูรณาการเช่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการคิดและการพัฒนาอย่างบูรณาการ ไม่คิดและทำแบบแยกส่วน การคิดและทำอย่างบูรณาการนำไปสู่บูรณาภาพและดุลยภาพ บูรณาภาพและดุลยภาพคือสังคมสันติสุข

ถ้าคนไทยมีจินตนาการใหญ่ร่วมกันถึงสังคมสันติสุขอย่างบูรณาการ

จินตภาพสังคมสันติสุขจะเป็นพลังมหาศาล ที่จะขับเคลื่อนความฝันให้เป็นความจริง

สังคมสันติสุขเป็นสิ่งสูงสุดของความเป็นมนุษย์

เราทุกคนมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ที่จะเข้าถึงสิ่งสูงสุด นั่นคือสังคมสันติสุข

๕.

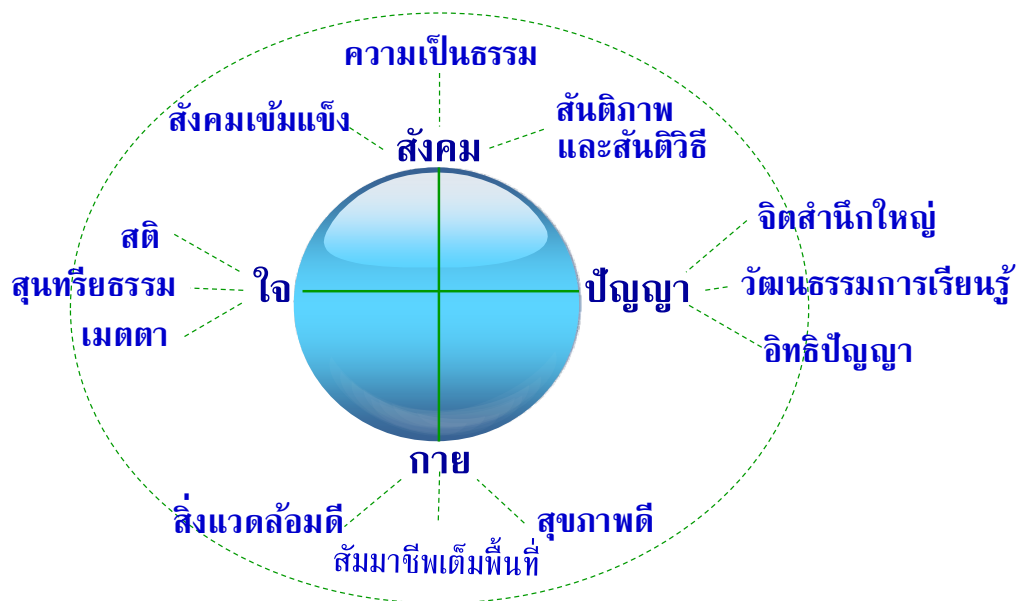
หลักการเสริมสร้างสังคมสันติสุข

๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบ

เมื่อเรามีจินตภาพสังคมสันติสุขแล้วก็ต้องปฏิบัติให้เป็นจริง

หลักในการพัฒนาโดยทั่วไปนั้นมี ๔ มิติ คือ กาย ใจ สังคม ปัญญา แต่ละมิติมีองค์ประกอบหลายประการ แต่สรุปรวมให้เหลือ ๓ เพื่อให้จำได้ง่าย รวมเป็น ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

ควรสังเกตว่าองค์ประกอบทั้ง ๑๒ เชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน เพราะเราใช้วิธีคิดและการพัฒนาอย่างบูรณาการ

รูปที่ ๒ การพัฒนา ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบเสริมสร้างสังคมสันติสุข

๑. กาย หมายถึงมิติทางกายภาพหรือทางวัตถุทั้งหมดด้วย

๑.๑. สุขภาพดี หมายถึงสุขกับภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา หรือหมายถึงทั้งหมด ดังคำพูดที่ว่า "Health is the whole"

- ๑.๒. **การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่** สัมมาชีพหมายถึงอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สัมมาชีพจึงหมายรวมถึงทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ ศีลธรรม และสิ่งแวดล้อม การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุข หรือสังคมสันติสุข
- ๑.๓. **สิ่งแวดล้อมดี** สังคมสันติสุขต้องเป็น Eco-society ในทุก ๆ ระดับ นี้รวมถึงการจัดการเรื่องพลังงานและภัยพิบัติด้วย

๒. ใจ

- ๒.๑. **เมตตา** ผู้คนควรจะมีความเมตตาอารีต่อกัน มีจิตอาสาเพื่อสังคมเต็มแผ่นดิน
- ๒.๒ **สุนทรียธรรม** ผู้คนเข้าถึงความงาม ทั้งความงามตามธรรมชาติ ความงามจากศิลปวัฒนธรรม ความงามทางจิตใจ และความงามจากการปฏิบัติเรื่องดี ๆ
- ๒.๓ **สติ** ผู้คนควรเจริญสติกันอย่างทั่วถึง ทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติมีความเป็นไปได้ สติเป็นเครื่องมือสำคัญของสังคมสันติสุข

๓. สังคม

- ๓.๑ **สังคมเข้มแข็ง** มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง ทำให้เกิดสัมพันธภาพทางราบ สังคมที่มีสัมพันธภาพทางราบ (Horizontal Society) เป็นสังคมที่มีการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันสูง เป็นพื้นฐานของสังคมสันติสุข
- ๓.๒ **ความเป็นธรรม** ความเป็นธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หรือสังคมสันติสุข ตรงข้ามกับความเหลื่อมล้ำที่มากเกินไป
- ๓.๓ **สันติภาพและสันติวิธี** ประเทศสามารถดำรงไว้ซึ่งสันติภาพทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกทั้งผู้คนและองค์กรใส่ใจและมีทักษะสันติวิธี เพื่อป้องกันมิให้ความขัดแย้งกลายเป็นความรุนแรง

๔. ปัญญา

- ๔.๑ **จิตสำนึกใหญ่** การจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ต้องมีจิตสำนึกใหญ่ การมีจิตสำนึกเล็กที่เอาตัวตนของตัวเอง (ego) เป็นตัวตั้ง นำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรง ในความเป็นมนุษย์นั้นมีศักยภาพที่จะมีจิตสำนึกใหญ่ ที่คำนึงถึงคนทั้งมวลและสรรพสิ่ง จิตสำนึกใหญ่ทำให้มีมิตรภาพอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง อัน

เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่เพียงพอที่จะเรียนรู้เพียงเทคโนโลยีต่างๆ แต่ควรจะเรียนรู้ให้เกิดปัญญา ปัญญาที่สำคัญคือ การมีจิตสำนึกใหญ่

๔.๒ **วัฒนธรรมการเรียนรู้** การเรียนรู้เป็นปฏิภาคกับการใช้อำนาจ กล่าวคือ ถ้าใช้

อำนาจจะไม่เรียนรู้ บุคคลเรียนรู้จะมีใจกว้าง สามารถเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกอย่างในชีวิตกลายเป็นการเรียนรู้ มีความสุขอย่างยิ่ง และมีสัมพันธภาพที่เป็นมิตรไมตรีกับบุคคลและสรรพสิ่ง วัฒนธรรมการเรียนรู้จึงส่งเสริมสังคมสันติสุข การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง ทำให้ฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ในตัวบุคคล ในองค์กร และในสังคม

๔.๓ **อิทธิปัญญา** อิทธิ = ความสำเร็จ บุคคลและสังคมควรมีปัญญาที่จะทำอะไรๆ ให้สำเร็จ สังคมสมัยใหม่สลับซับซ้อนและยาก ถ้าทำอะไรไม่สำเร็จ ปัญหาจะสะสมไปสู่จุดวิกฤต ภูมิปัญญาในการจัดการทำอะไรให้สำเร็จเกือบจะหายไปจากแผ่นดินไทยโดยสิ้นเชิง เพราะการศึกษาแบบท่องวิชาทำให้จัดการอะไรไม่เป็น ต้องปฏิรูปการเรียนรู้แบบท่องวิชา ไปเป็นเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติอะไรให้เป็นผลสำเร็จ การพยายามปฏิบัติให้เป็นผลสำเร็จจะพัฒนาภูมิปัญญาในการจัดการหรืออิทธิปัญญา

ข้างต้นนี้คือ หลักการในการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบ กล่าวไว้โดยหลักการเท่านั้น แต่ละมิติและองค์ประกอบมีรายละเอียดมากมาย ซึ่งศึกษาเพิ่มเติมได้ และจะเข้าใจดีขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ

๖.

การพัฒนาประเทศไทย = การสร้างสังคมสันติสุข

แม่น้ำทุกสายไหลไปสู่ทะเลจีนใต้ การพัฒนาประเทศไทยทุกเรื่องมุ่งสู่สังคมสันติสุข

ความจริงเรามีคนและเครื่องมือที่จะพัฒนาประเทศไทยอยู่มาก

แต่ถ้าขาดการออกแบบการพัฒนาประเทศไทย เครื่องมือต่างๆ ก็ทำงานปะปะไป
ตามเรื่องตามราว

สังคมสันติสุข ๖ ระดับ พัฒนา ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบ คือ การออกแบบการพัฒนาประเทศไทยให้ทุกคนทุกส่วน และเครื่องมือทุกชนิด สามารถทำงานได้อย่างหลากหลาย แต่มุ่งหมายสิ่งเดียวกัน คือประเทศไทยสันติสุข

ลองพิจารณาให้ดีๆ

(๑) เริ่มต้นที่สิ่งสูงสุด คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมดุลง หรือสังคมสันติสุข ถ้าเอาอย่างอื่นเป็นเป้าหมายสูงสุดจะไม่มีวันลงตัว นอกจากการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมดุลง

(๒) สังคมสันติสุข ๖ ระดับ คือ

- ครอบครัวสันติสุข
- ชุมชนสันติสุข
- องค์กรสันติสุข
- ท้องถิ่นสันติสุข
- ประเทศไทยสันติสุข
- โลกสันติสุข

(๓) พัฒนาใน ๔ มิติ คือ กาย ใจ สังคม ปัญญา ครบถ้วนทุกมิติ

(๔) แต่ละมิติมี ๓ องค์ประกอบ รวมเป็น ๑๒ องค์ประกอบ เมื่อพัฒนาอย่างเชื่อมกันก็เป็น
การพัฒนาอย่างบูรณาการ

เมื่อมีการพัฒนาอย่างบูรณาการก็เกิดบูรณภาพและดุลยภาพ หรือสังคมสันติสุข

ที่ผ่านมาเราคิดแบบแยกส่วนและพัฒนาแบบแยกส่วน

เช่น ระบบการศึกษาก็เอาแต่ท่องวิชา ไม่ได้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ฉะนั้นทั้งๆ ที่ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มาก อันรวมมหาวิทยาลัยทั้งหมดด้วย แต่กลับไม่เป็นพลังในการสร้างบูรณภาพและดุลยภาพให้ประเทศ

หรือวัดซึ่งมีถึง ๓๐,๐๐๐ วัด ก็แยกส่วนไปทำพิธีกรรมแทนที่จะเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการ

ฯลฯ

แต่เมื่อมีการออกแบบการพัฒนาประเทศไทย ใครๆ ก็พัฒนาประเทศไทยได้

เช่น

ระบบการศึกษากับการพัฒนาประเทศไทย

วัดกับการพัฒนาประเทศไทย

ภาคธุรกิจกับการพัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายพยาบาลกับการพัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายสตรีกับการพัฒนาประเทศไทย

คนรุ่นใหม่กับการพัฒนาประเทศไทย

เยาวชนกับการพัฒนาประเทศไทย

เครือข่ายผู้สูงอายุกับการพัฒนาประเทศไทย

ฯลฯ

ผู้หญิงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นทั้งแม่ เป็นทั้งภรรยา และเป็นทั้งลูกสาว แม่ ภรรยา และลูกสาว เป็นพลังมหาศาลในการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเด็นอยู่ที่มีการจัดการองค์กรเครือข่ายและความเข้าใจประเด็นประเทศไทย เมื่อเครือข่ายสตรีเข้าใจประเด็นประเทศไทยก็จะเป็นพลังมหาศาลในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย ไปสู่สังคมสันติสุข

คนรุ่นใหม่มีจำนวนมากเป็นอนาคตของประเทศไทย เขาเหล่านี้มีความรู้ในวิชาการสมัยใหม่อันหลากหลาย แต่ขาดที่ไม่เข้าใจประเด็นประเทศไทย หากคนรุ่นใหม่เข้าใจประเด็น

ประเทศไทยและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เครือข่ายคนรุ่นใหม่เพื่อการพัฒนาประเทศไทยก็จะเป็นพลังมหาศาลที่ขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็นสังคมสันติสุข

ผู้สูงอายุเหงาหงอยไม่มีอะไรทำ ในขณะที่เด็ก ๆ ลูกคนจนไม่มีใครเลี้ยง นี่คือตัวอย่างสังคมที่แยกเป็นส่วน ๆ สังคมสันติสุขเป็นสังคมที่เชื่อมโยงกัน ไม่มีใครเปล่าประโยชน์ ไม่มีใครไม่ได้รับประโยชน์ การพัฒนาคือการเชื่อมโยง ต้องมีการจัดการเชื่อมโยง

นักเรียน นิสิต นักศึกษา มีจำนวนมาก แต่ถูกแยกส่วนไปท่องหนังสือไม่ได้ทำอะไร และทำอะไรไม่เป็น ถ้านักเรียน นิสิต นักศึกษาทั้งหมดไปเรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่น พัฒนาชุมชน เป็นอาสาสมัครช่วยคนจนเลี้ยงลูก ดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ สังคมก็จะเกิดพลังสร้างสรรค์มหาศาล เรื่องนี้ต้องการความเข้าใจทางสาธารณะ ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ

ภาคธุรกิจเป็นภาคที่มีคนเก่ง ๆ เข้าไปอยู่มากที่สุด มีความสามารถในการจัดการสูงกว่าภาคอื่น ๆ มีโครงสร้างทั่วประเทศ มีอิสระที่จะคิดที่จะทำอะไรใหม่ ๆ (นวัตกรรม) มากกว่าภาคอื่น ๆ **ภาคธุรกิจกับการพัฒนาประเทศไทย** จึงมีความสำคัญยิ่งยวด สามารถเริ่มได้เร็ว ทำได้มาก ทำได้ดี และเชื่อมโยงภาคอื่น ๆ เพื่อพากันไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการได้เต็มประเทศ

ฯลฯ

โดยสรุป เมื่อมีการตั้งเป้าหมายสังคมสันติสุข และออกแบบการพัฒนาประเทศไทยที่ทุกคนทุกภาคส่วนทุกเรื่องสามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศไทย คนทั้งมวลก็สามารถร่วมพัฒนาประเทศไทย ขับเคลื่อนไปสู่สังคมสันติสุขมากขึ้น ๆ จนสมบูรณ์

๗.

ปกค (INN)

กลไกแห่งความสร้างสรรค์และความสุขสำหรับทุกคน

อันที่จริงคนไทยทุกคนล้วนอยากทำเพื่อประเทศของตน แต่ไม่รู้จะทำอะไรและอย่างไร เพราะโครงสร้างทุกอย่างดูใหญ่โตเข้าไม่ถึง ไม่รู้จะเข้าไปมีส่วนได้อย่างไร

ต่อไปนี้เป็นวิธีที่คนทุกคนสามารถทำได้ อย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

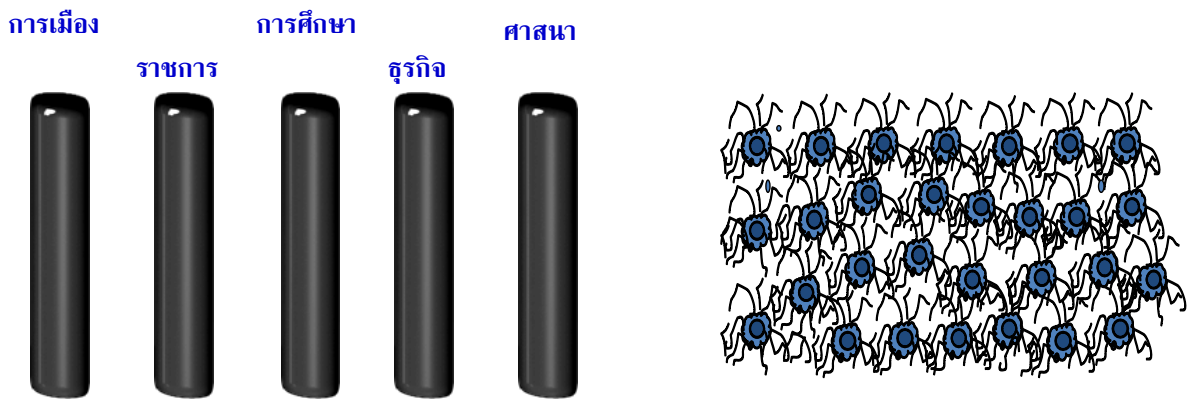
วิธีนี้เรียกโดยย่อว่า **ปกค** หรือ **INN** ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

(๑) **ปัจเจกบุคคล (Individual)** แต่ละคนสำนึกในศักดิ์ศรีและศักยภาพแห่งความเป็นคนของตน และลงมือทำอะไรดี ๆ ที่ตนชอบ คนทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์อยู่ในตัว แต่ถูกมายาคติต่าง ๆ ในสังคมกระทำจนรู้สึกด้อยศักดิ์ศรีและด้อยศักยภาพ เหมือนติดอยู่ในคุกที่มองไม่เห็น (The invisible prison) คนที่อยู่ในคุกย่อมไม่มีเสรีภาพ ไม่มีศักดิ์ศรี ไม่มีศักยภาพ ของเหล่านี้เป็นมายาคติคือไม่จริง ความจริงคือคนทุกคนมีศักดิ์ศรีมีคุณค่า สำนึกในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง คือการสลัดตัวออกจากมายาคติไปสู่ความจริง สำนึกในความจริงนี้จะทำให้เสมือนออกจากคุก มีอิสรภาพ มีความสุขอย่างลึกซึ้ง ลงมือทำอะไรดี ๆ ที่ตนชอบ การได้ทำอะไรที่ตัวเองชอบ จะมีความสุขและทำได้ดี และถ้าหันกลับไปดูระบบสังคมสันติสุข ๖ ระดับ ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบ จะเห็นว่าเรื่องดี ๆ ทั้งหลายจะหนีไม่พ้นระบบสังคมสันติสุข ซึ่งครอบคลุมทุกอย่างหมดแล้ว ฉะนั้นการที่ปัจเจกบุคคลคนไทยทุกคนมีสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นคนแล้วลงมือทำอะไรดี ๆ ที่ตนชอบ จึงเป็นพลังมหาศาลในการสร้างสังคมสันติสุข

(๒) **กลุ่ม (Nodes)** มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกันในเรื่องต่าง ๆ อย่างหลากหลาย กลุ่มอาจมีเพียงไม่กี่คนไปจนถึงกลุ่มขนาดใหญ่ ทั้งชุมชน หรือทั้งองค์กร เรื่องที่สนใจก็อาจมีทั้ง ๖ ระดับ ๔ มิติ ๑๒ เรื่อง ตามที่กล่าวในโครงสร้างสังคมสันติสุข หรือจะเรื่องอื่นใด กลุ่มจะใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นเครื่องมือ

สมาชิกของกลุ่มจะมีความสุขมากประจวบจรุณิพพาน ตามคำกล่าวของจิตแพทย์อเมริกันชื่อ Scott Peck เพราะกลุ่มไม่ได้สัมพันธ์กันด้วยอำนาจ หรือด้วยการยึดตัวตนเป็นที่ตั้ง แต่ด้วยความเอื้ออาทรและเรียนรู้ร่วมกัน กลุ่มจึงมีความสร้างสรรค์และมีความสุขสูง หากมีกลุ่มที่ทำในเรื่องต่างๆ เต็มสังคม สังคมก็จะเต็มไปด้วยคนที่มีความสุข ความสำเร็จ เป็นพลังมหาศาลในการสร้างสังคมสันติสุข

(๓) เครือข่าย (Network) ปัจเจกบุคคล ตาม (๑) และกลุ่มตาม (๒) เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย แต่ละคน แต่ละกลุ่มเป็นสมาชิกได้หลายเครือข่าย เมื่อมีปัจเจกบุคคลตาม (๑) กลุ่มตาม (๒) และเครือข่ายตาม (๓) เต็มประเทศ สังคมก็จะเปลี่ยนโครงสร้าง จากโครงสร้างแห่งอำนาจ (รูป ๓ ก) ไม่เป็นสังคมเครือข่ายคล้ายสมอง (รูป ๓ ข)

(ก) สังคมที่มีสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจ

(ข) สังคมเครือข่ายคล้ายสมอง

รูปที่ ๓ สังคมแห่งอำนาจทางตั้ง (ก.) และสังคมเครือข่าย (ข.)

สังคมเครือข่ายเป็นสังคมที่มีการเรียนรู้สูง มีความสุข มีสมรรถนะและความสำเร็จสูง เป็นสังคมสันติสุข

ปกค หรือ **INN** ตามที่อธิบายข้างต้นเป็นสันติวิถี ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง (Transformation) ทั้งทางจิตสำนึกและสัมพันธ์ภาพทางสังคมอันนำไปสู่สังคมสันติสุข ซึ่งวิธีที่รุนแรงไม่อาจสร้างได้

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับสังคมสันติสุข

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการ ร.๙

“ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” คงจะใกล้เคียงหรือเป็นอย่างเดียวกับสังคมสันติสุข

“ครองแผ่นดินโดยธรรม” หมายถึงแผ่นดินต้องมีความถูกต้องครอง “ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” จึงจะเป็นไปได้

ลองพิจารณาดูหลักการของการเสริมสร้างสังคมสันติสุข ๖ ระดับ ๔ มิติ ๑๒ องค์ประกอบว่าครอบคลุม ความถูกต้องทั้งหมดแล้วหรือไม่

เมื่อพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จสวรรคต ในวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ หลังจากทรงครองราชย์มายาวนานถึง ๗๐ ปี ประชาชนไทยทุกหมู่เหล่า ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พากันคิดถึงพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง ไม่เคยมีครั้งใดที่คนไทยทั้งมวล คิดตรงกันเท่าครั้งนี้ สื่อมวลชนได้นำคำสอนของพระองค์ท่านในเรื่องต่างๆ ตลอดเวลา ๗๐ ปี มาสื่อสารกันอย่างแพร่หลาย ทรงสอนเรื่องดีๆ ไว้ครบทุกมิติ ทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางปัญญา

เป็นคำสอนเพื่อสังคมสันติสุขโดยแท้

คนไทยทั้งมวลที่คิดถึงพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ถ้าต้องการบูชาพระองค์ท่าน ด้วยปฏิบัติบูชา ควรพยายามปฏิบัติเรื่องดีๆ ทั้งหลายที่ทรงสั่งสอน เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม หรือสังคมสันติสุข

คุณงามความดีอันไพศาลของพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชไม่ได้หายไปไหน แต่สถิตย์อยู่ในทุกอณูของแผ่นดินไทย เป็นโอกาสของคนไทย และของประเทศไทยที่จะใช้พลังแห่งความคิดถึงพระเจ้าอยู่หัว ร.๙ ในการสร้างสังคมสันติสุข ยิ่งช่วยกันสร้างสังคมสันติสุข พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชก็ยังอยู่ใกล้ชิดกับเรา เป็นนิรันดร์